

Warszawa 3.06.2024 r.

Prof. z. dr hab. Katarzyna Żukrowska

502218788

kzukro@sgh.waw.pl; zukrowsk@wa.home.pl

Recenzja dorobku naukowego

dr Anny Umińskiej-Woroniczkiej

ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego

w Instytucie Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Politologii i Dziennikarstwa UMCS

Część ogólna recenzji

Oceniam dorobek Pani dr Anny Umińskiej-Woroniczkiej w oparciu o przesłane mi publikacje, a także autoreferat, w którym zawarto informację na temat całego dorobku zainteresowanej, co obejmuje nie tylko publikacje, ale i dorobek dydaktyczny w kraju i zagranicą, udział w konferencjach, stypendia i kierunki prowadzonych badań. Zasadniczą rolę w ocenie dorobku zajmuje publikacja zwarta, zatytułowana Zagraniczna polityka kulturalna Czech, Polski, Słowacji i Węgier po 1989 roku. Publikacja liczy 319 stron i ukazała się drukiem w Domu Wydawniczym Elipsa, w Warszawie w 2022 r.

Ocena dorobku naukowego dr A. Umińskiej-Woroniczkiej obejmuje ocenę publikacji zwartej, całego dorobku publikacyjnego (w oparciu o przesłane publikacje) Kandydatki, jak również aktywności Jej w pozostałych sferach naukowych. Wymienione części składowe recenzji utworzą jej strukturę. Obejmuje to chronologicznie: ocenę publikacji zwartej, ocenę całokształtu dorobku naukowego (publikacyjnego, badawczego, dydaktycznego, aktywności konferencyjnej). Całość recenzji podsumowana jest wnioskiem końcowym.

Część szczegółowa recenzji

Część szczegółowa obejmuje ocenę publikacji zwartej, ocenę całokształtu dorobku naukowego w tym ocenę pozostałych publikacji, aktywność dydaktyczną i konferencyjną.

Ocena Publikacji zwartej

Tytuł publikacji zwartej: Zagraniczna polityka kulturalna Czech, Polski, Słowacji i Węgier po 1989 roku, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2022, s. 319.

Wybór tematu, określenie kierunków analizy, cel analizy, wywiązanie się z postawionego za cel zadania i wnioski

Tematyka przeprowadzonej analizy ma wielopłaszczyznowe uzasadnienie, co wynika przede wszystkim z relatywnie marginesowego potraktowania „oddziaływania kulturowego” w ramach prowadzonej przez państwo polityki zagranicznej, czy w węższym znaczeniu polityki dyplomatycznej. Nie oznacza to, że w tej dziedzinie mało się dzieje, bo podejmowane działania obejmują takie sfery jak media (dziennikarstwo i produkty przez nich stworzone), książki, film, muzyka, śpiew, z czym związane są targi, wystawy, konferencje, koncerty, pokazy, prezentacje, festiwale, konkursy, upowszechnianie informacji w folderach lub ulotkach, czy przy użyciu sieci internetowej, itp. W każdej z tych dziedzin działają branżowe stowarzyszenia o charakterze krajowym, jak i międzynarodowym, co stwarza warunki dla komunikowania się, przepływu informacji, współpracy i promocji. Głównym jednak kierunkiem oddziaływania w sferze kultury jest polityka zagraniczna prowadzona przez placówki dyplomatyczne państw, choć w jej działaniach również korzysta się z powołanych do życia ośrodków kultury lub instytucji emigracyjnych (obejmuje to instytuty, biblioteki, muzea).

Mimo tak rozbudowanej sieci aktywności liczba działań podejmowanych przez cztery analizowane państwa może być uznana za relatywnie „ograniczoną”. Aktywizacja tej sfery wymaga specjalistów, którzy nie tylko rozumieją siłę oddziaływania międzynarodowego „miękkich środków”, ale mają wiedzę o tym co dzieje się w poszczególnych dziedzinach kultury na obu „rynkach” – goszczącym i goszczonym. Ten wstęp pokazuje jak potrzebne są badania prowadzone przez Panią Doktor Annę Umińską-Woroniecką i jak jeszcze długa droga jest tu do przebycia, aby przygotować odpowiednią kadrę, która będzie mogła efektywnie działać w tym zakresie.

Po wstępie, którego celem było podkreślenie znaczenia omawianej w publikacji zwartej problematyki, a więc uzasadnienie znaczenia tematu przechodzę do samej publikacji.

Autorka określa cel swojej analizy, którym jest odpowiedź na pytanie: „dlaczego i w jaki sposób państwa włączają w strategię polityki zagranicznej wymiar kulturowy”. Inaczej mówiąc chodzi o ustalenie czy i jeśli tak, to w jakim zakresie kultura jest częścią polityki zagranicznej i

podejmowanych w jej ramach działań dyplomatycznych. Autorka koncentruje się na analizie prowadzonej na przykładach wziętych z czterech państw Grupy Wyszehradzkiej (GW) czyli Czech, Polski, Słowacji i Węgier. Czasami odniesienia sięgają do przykładów spoza GW (s.281).

Wybór tej grupy jest uzasadniony wieloma względami. Są to państwa małe i średnie, wszystkie są młodymi demokracjami – rynkowymi, które po 1989 r. dołączyły do „głównego nurtu gospodarki światowej i jej demokratycznych instytucji”, czego w miarę „zaawansowanym” etapem było m.in. członkostwo w UE.

Okres analizy to lata 1989-2016. Jednak Autorka w rozdziale drugim swojej monografii, zatytułowanym: Geneza zagranicznej polityki kulturalnej i dyplomacji kulturalnej Czech, Polski, Słowacji i Węgier – wychodzi poza podaną cezurę czasową, wskazując na korzenie „współczesnej” polityki kulturowej w analizowanej grupie państw, co wydaje się być naturalnym zabiegiem, który wskazuje na pewne warunki kształtowania polityki kulturalnej, które stanowiły fundament dla tego co w tej dziedzinie miało miejsce potem.

Autorka we wstępie swej książki określa cel badania, przedstawia pytania badawcze i hipotezy, wprowadza definicje i wskazuje jakimi metodami badawczymi oraz metodologią będzie posługiwała się w swojej analizie.

Autorka w swej publikacji posługuje się taką definicją polityki kulturalnej: „... jest ona **dynamicznym procesem kształtowania i realizacji celów państwa, na podstawie jego potrzeb, motywacji i wartości z wykorzystaniem zasobów kultury materialnej i niematerialnej. Tym samym przyjęto, że podmiotem zagranicznej polityki kulturalnej są głównie państwa. A dalej, że jest to aktywność, która skierowana jest na zewnątrz: wobec państw i innych uczestników stosunków międzynarodowych.**” (bold Autorki, s 11).

Jak deklaruje Autorka (s. 12) Jej celem jest ..”ukazanie i wyjaśnienie istoty, funkcji oraz uwarunkowań zagranicznej polityki kulturalnej państw małych i średnich, na przykładzie Czech, Słowacji (do 1993 r., Czeskiej i Słowackiej Republiki), Polski i Węgier – państw Grupy Wyszehradzkiej (dalej jako Wyszehrad, Grupa V4, V4. Analiza ukierunkowana jest na rozwiązanie problemu badawczego: dlaczego i w jaki sposób państwa Wyszehradu włączają w strategię polityki zagranicznej czynnik kulturowy. Istotą tak ujętego problemu badawczego jest próba rozstrzygnięcia funkcji kultury w działaniach zewnętrznych państw. Innymi słowy, proces badawczy zmierza do ustalenia, czy zagraniczna polityka kulturalna analizowanych państw jest składnikiem polityki zagranicznej, służącym tym samym celom głównym, a

jednocześnie realizującym je, a nawet kreującym, czy też kultura stanowi jedynie środek – instrument polityki zagranicznej.”

Badanie przeprowadzone przez Autorkę ukształtowane jest przez poszukiwanie odpowiedzi na trzy postawione przez Nią pytania:

1. Jakie cele stawia się zagranicznej polityce w sferze kultury przez Czechy, Polskę, Słowację i Węgry? Jaka jest hierarchia przyjętych celów?
2. Jakie mechanizmy i środki są wykorzystywane przez rządy wybranej do analizy grupy państw, w kształtowaniu i realizowaniu zagranicznej polityki kulturalnej?
3. Czy zwiększana przez rządy analizowanej grupy państw, zdolność do przekształcenia zasobów kulturowych była wykorzystywane przez nie do zwiększania zasięgu oddziaływania tej polityki i włączania do jej nurtu nowych instrumentów?

Obok wyżej zaprezentowanych pytań badawczych Autorka przedstawia cztery hipotezy, które poddaje weryfikacji w swojej analizie.

1. Czechy, Polska, Słowacja i Węgry kształtują i realizują zagraniczną politykę kulturalną, w sposób zgodny z własnymi interesami, które odzwierciedlają potrzeby współzależności, współzycia, współpracy i współzawodnictwa. Państwa GW generują, kreują i regulują działania kulturowe w układzie dwu-, jak i wielostronnym.
2. Dynamika działań w sferze kultury jest warunkowana przez czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne, międzynarodowe, które mają różną skalę oddziaływania (globalną, regionalną, wewnętrzną).
3. Państwa GW kształtują zjawiska i procesy w sferze podejmowanych działań kulturowych, w czym biorą udział również podmioty pozarządowe (media, jednostki samorządu terytorialnego, regiony, miasta, itp.) Ich działania nie są wolne od rywalizacji.
4. Państwa GW okresowo intensyfikują swoje działania w sferze polityki kulturowej, co wynika z potrzeb związanych z kształtowaniem wizerunku państwa. Przy czym wizerunek ten może mieć różny charakter, co obejmuje własny obraz, zewnętrzny, pożądany i rzeczywisty. Autorka monografii przyjmuje dwa typy obrazu: „wybrany” i „deklarowany”.

Metoda badawcza: Autorka w swej analizie wychodzi od założeń realizmu neoklasycznego, w jego europejskim wariantcie, co uzasadnia możliwościami interpretacyjnymi.

Struktura monografii obejmuje Wstęp, cztery rozdziały merytoryczne, zakończenie, bibliografię oraz spis tabel i rysunków.

We wstępie przedstawia się uzasadnienie tematyki podjętych badań, cele, założenia, kierunek badań, czemu służą sformułowane przez Autorkę przedstawione wcześniej pytania i hipotezy. W tej części przedstawia się też zastosowaną metodologię oraz pokazuje się co stanowi wartość dodaną Autorki w porównaniu z badaniami w podobnym zakresie prowadzonymi wcześniej.

Rozdział pierwszy omawia zagraniczną politykę kulturalną w perspektywie teoretycznej. Tutaj można znaleźć definicje używanych pojęć, jak również podstawy teoretyczne problemu zawarte w literaturze przedmiotu polsko i obco – języczne.

Rozdział drugi to wspomniana wcześniej Geneza zagranicznej polityki kulturalnej i dyplomacji kulturalnej Czech, Polski, Słowacji i Węgier. Rozdział trzeci to trzon monografii. Tutaj omawia się kulturę w strategiach polityki zagranicznej państw GW w okresie transformacji ustrojowej oraz negocjacji członkostwa w Unii Europejskiej. Rozdział czwarty omawia problem kultury w strategiach polityki zagranicznej w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej. W tej części zwraca się uwagę na przyjętej w polityce kulturalnej kierunki, zastosowane i wykorzystane mechanizmy oraz zaangażowane środki. Zakończenie stanowi podsumowanie przeprowadzonych badań, w nawiązaniu do zakładanych ich kierunków i celów. Tu znaleźć można odpowiedzi na postawione na wstępie pytania i nawiązanie do sformułowanych hipotez badawczych.

Ocena dorobku publikacyjnego

Dorobek publikacyjny Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego jest w pełni satysfakcjonujący, jeśli chodzi o wymogi, które w tym zakresie formułowane są przez przepisy. Decyduje o tym monografia, przedstawiona i omówiona powyżej, monografia współautorska, 30 artykułów w naukowych czasopismach oraz rozdziałów w monografiach zbiorowych, jak i jeden *policy paper*.

Tematyka badań Kandydatki ewoluowała, co dotyczy podstaw teoretycznych, jak i samego zakresu przedmiotowego prowadzonych badań. Obejmuje to badania dotyczące aspektów kulturowych strategii polityki zagranicznej, jak i badania nad polityką zagraniczną państwa, co odnosi się do istoty, ewolucji i zadań współczesnej dyplomacji. Ogólnie można powiedzieć, że tematyka prowadzonych badań i co za tym idzie opublikowanych ich wyników zamyka się w

szeroko pojętych ramach stosunków międzynarodowych, natomiast ujmując ten problem w węższym zakresie odnosi się to do polityki zagranicznej państwa w jego oddziaływaniu wewnętrznym i zewnętrznym ze szczególnym uwzględnieniem aspektów polityki kulturowej.

W sumie Pani Doktor przygotowała i wydała trzy monografie. Oprócz monografii, w której analizuje się zagraniczną politykę kulturalną GW, stanowiącą podstawę w procedurze habilitacyjnej zainteresowanej, ma ona na swym koncie dwie dodatkowe pozycje. Pierwsza to: *Instytuty Polskie: Zmiany modelowe w funkcjonowaniu polskiej dyplomacji kulturalnej w latach 1998-2011*, Wyd. Uniw. Wrocławskiego, Wrocław 2013 oraz *Działania konsularne polskiej służby dyplomatycznej i konsularnej w Rosji w latach 1992-2004*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2007.

Obie publikacje, jak można się zorientować dotyczą szeroko pojętej tematyki związanej z rolą kultury w polityce zagranicznej państwa. Widać tu również ewolucję zainteresowań w zakresie kulturowych działań dyplomatycznych, w których analizuje się inne kanały oddziaływania oraz inne kierunki geograficzne.

Do dorobku monograficznego można również zaliczyć udział Pani Doktor w redakcji naukowej monografii przygotowanych zbiorowo. W tej kategorii lista publikacji Pani Doktor przedstawia dwie dodatkowe pozycje. Jedna z nich przygotowana w języku polskim i wydana w 2020 r. dotyczy dyplomacji naukowej i zawiera, podobnie jak inne przygotowywane przez nią publikacje zarówno pewne aspekty teoretyczne problemu, jak i nawiązuje do praktyki. Druga z monografii w kategorii zespołowych redakcji dotyczy też naukowej dyplomacji, przygotowana jest w języku angielskim i doświadczeniach trzech państw w tej dziedzinie (W. Brytanii, Francji i Węgier).

Oprócz wspomnianych monografii, lista publikacji Pani Doktor, obejmuje czternaście rozdziałów w monografiach, z czego dwie opublikowano przed uzyskaniem tytułu naukowego doktora, dwanaście po obronie doktoratu. Jeden z tych rozdziałów opublikowany jest w języku angielskim, pozostałe w języku polskim. Tematyka poruszana w tych publikacjach reprezentuje główny nurt badań Pani Dr Anny Umińskiej - Woronieckiej, co obejmuje etykę administracji publicznej, stosunki dyplomatyczne Polski z Watykanem, teoretyczne aspekty polityki zagranicznej, historię polskich placówek dyplomacji kulturalnej, problemy związane z promocją naszego kraju, relacje dyplomatyczne przed i po akcesji do UE, a także różne kierunki oddziaływania (w tym m.in. USA, Ukrainę, Rosję, Watykan, itp.)

Publikacje obejmują też artykuły i recenzje. Jest ich 22, z czego cztery w języku angielskim, pozostałe w języku polskim. Ponadto Pani Dr Anna Umińska-Woroniecka jest recenzentem artykułów w takich periodykach naukowych jak: *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, *Review of European Comparative Law*, *Teoria i Praktyka*, *Atheneum*. *Polskie Studia Politologiczne*, *Politeja*.

Przesłana lista publikacji oraz same publikacje wskazują na konsekwentne pogłębianie badań w wybranej tematyce wyznaczającej oś zainteresowań badawczych Pani Doktor.

Ocena aktywności naukowej

Kandydatka uczestniczyła w konferencjach krajowych i zagranicznych w tym również międzynarodowych (Seminarium nt. komunikowania międzynarodowego ze szczególnym uwzględnieniem relacji dyplomatycznych – Haga, Pałac Pokoju), jak również w stażach zagranicznych (m.in. Uniwersytet Oksfordzki, a także w Akademii Clingendael w Holandii, czy w Pradze, Czechy, w Bratisławie, Słowacja czy Budapeszcie, Węgry). Jej uczestnictwo w tych wydarzeniach obejmuje wystąpienia z referatami oraz prowadzenie paneli podczas konferencji. W sumie lista udziału aktywnego w konferencjach, w materiałach przesłanych przez Panią Doktor, obejmuje 34 pozycje tego typu. Ważnym w dorobku naukowym i organizacyjnym Pani Dr A. Umińskiej-Woronieckiej jest jej udział w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji. Takich pozycji na koncie Pani Doktor jest pięć. Uczestniczyła w międzynarodowych projektach badawczych, co obejmuje *Urban Legacies: Culture-in-Practice and Public Policies in East-Central Europe*, (Subcultures as Integrative Forces in East-Central Europe, 1900-Present at the University of Oxford, leaders prof. Jan Feleerer, dr Robert Pyrah, Maius Turda). Kierowała projektem badawczym – własnym finansowanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr rejestracyjny N NN116 212036 nt. Reform polskiej służby zagranicznej w zakresie promocji Polski w latach 1998-2009. Brała udział w projekcie „Europeizacja prawa konsularnego państw Beneluksu, Niemiec i Polski w perspektywie porównawczej po wejściu Traktatu Lizbońskiego”. Projekt realizowany był w ramach grantu dla młodych naukowców nr 1387/M/ISM/13. Uczestniczyła wraz z dr Marcinem Szydziszem w opracowywaniu programu przedmiotu Administracja Publiczna dla studentów kierunku Bezpieczeństwo narodowe, co stanowiło realizację projektu Dolnośląskiego Urzędu Marszałkowskiego na wykonanie zadań publicznych w zakresie edukacji publicznej.

Pani Dr jest członkiem PTSM, British International Studies Association (BISA), European International Studies Association (EISA) i Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej. Udział w tych stowarzyszeniach to dodatkowa platforma pozwalająca na komunikowanie się z środowiskiem naukowym, co sprzyja w wymianie poglądów, udziału w inicjatywach podejmowanych w ich ramach, jak też przygotowania projektów badawczych.

W Jej dorobku znaczące miejsce zajmuje również praca dydaktyczna i opieka nad pracami dyplomowymi (71 prac licencjackich, 8 prac magisterskich, recenzja 39 prac licencjackich i 19 magisterskich). Prace te były przygotowywane i bronione na Uniwersytecie Wrocławskim i Wyższej Szkole Służb Publicznych Asesor.

Pani dr A. Umińska-Woroniecka prowadzi wykłady, ćwiczenia, konserwatoria i seminaria na Uniwersytecie Wrocławskim od 2006 r. Wykłady prowadzone są na kierunkach: (1) Stosunki międzynarodowe, (2) Dyplomacja europejska; (3) Bezpieczeństwo narodowe. Zajęcia te dotyczą: (1) polityki zagranicznej państw w kontekście historycznym, jak we współczesnym; (2) prawa międzynarodowego; (3) dyplomacji; (4) administracji publicznej. Przedmioty wykładane przez Panią Doktor obejmują: Administrację publiczną, Korespondencję dyplomatyczną, Polską politykę zagraniczną, Prognozowanie i symulacje międzynarodowe, Organizacje międzyrządowe, Protokół dyplomatyczny, Praktykę i funkcje konsularne, Technikę i organizację służby zagranicznej, Umowy międzynarodowe, Organizacje służby cywilnej, Protokół dyplomatyczny i negocjacje.

Pani Doktor ma wysoką ocenę prowadzonych przez siebie zajęć (4,94 w pięciostopniowej skali ocen).

Od 2013 roku jest opiekunem studentów pierwszego i drugiego stopnia kierunku stosunków międzynarodowych.

Jest powołana na funkcję promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich: (1) Pani mgr Pauliny Kozioła – Bajdel, dysertacja pt. „Polityka arktyczna Unii Europejskiej”, której promotorem jest dr hab. Krzysztof Kociubiński; (2) Pana mgr Wojciecha Szczerbowicza, dysertacja pt. „Proces konstruowania regionu w kontekście strategii arktycznej”, której promotorem jest dr hab. Przemysław Mikiewicz.

Kandydatka otrzymała cztery nagrody J.M. Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego za osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne w latach 2014, 2018, 2019, 2020.

Wniosek końcowy

Pani doktor Anna Umińska-Woroniecka przedstawiła swój dorobek naukowy obejmujący publikacje, w tym monografię, stanowiącą podstawę dla wszczęcia procedury habilitacyjnej, pracę dydaktyczną (wykłady, seminaria, konwersatoria) oraz opiekę nad pracami licencjackimi, magisterskimi i doktorskimi. Szczegółowa ocena osiągnięć naukowych Kandydatki daje podstawy dla sformułowania pozytywnego wniosku w sprawie nadania Jej stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dziedzinie polityki. Kandydatka spełnia wymogi określone w obowiązujących przepisach. Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1668, z późn. zm.). Niniejszym wnioskuje o nadanie Zainteresowanej stopnia doktora habilitowanego.